

Paradiset som aldrig fick en chans

Den indonesiska militären anklagas för människorättsbrott i Västpapua, anklagelser som armén förnekar samtidigt som dokumenterade fall av tortyr och uppgifter om beväpning av miliser briserar kort inför presidentvalet. För Västpapuas självständighetssträvande befolkning syns få hoppigivande tecken i horisonten, även om sociala medier gör att konflikten en gång för alla har halats ut inför omvärldens ögon.

Västpapua. De militära operationer som den indonesiska militären har utfört i Nduga-provinsen sedan december förra året har medfört en rad kränkningar när det gäller mänskliga rättigheter, konstaterar en rapport sammanställd av lokala myndigheter och gräsrotsrörelser.

- Människor har förlorat allt, säger Theo Hese gem, människorättsaktivist för Frontline Defenders och en av rapportförfattarna i Nduga, till Syre Global.

Armépersonal ska bland annat ha förstört ett 30-tal kyrkor och själva installerat sig i bostäder och möteslokaler som tidigare beboddes eller användes av lokalbor som numera uppehåller sig på flykt i närliggande djungel- eller bergsområden. I isolerade byar där befolkningen utgörs av seminomadiska ursprungsfolk ska militär även ha rakat av bybors hår och dreadlocks. För många var det första gången de såg skymten av helikoptrar eller hörde ljudet av vapeneld.

- Det är svårt att inte vara pessimistisk, vad vi ser är systematisk förödelse - och det är svårt att se hur det kommer förbättra situationen för civila, säger en seniorforskare och advokat med fokus på ursprungsfolksfrågor vid Survival International, men som vill förbli anonym, till Syre Global.

Kollektiv och våldsam bestraffning av civila i Nduga efter att den beväpnade konflikten med gerillan Organisasi Papua Merdeka ("Rörelsen för ett fritt Papua", OPM) har krävt ett 30-tal dödsfall, däribland havande mödrar och deras nyfödda som dog i tillfälliga djungelläger till följd av brist på medicinsk personal och utrustning.

- Vi har genomlevt en rad militära operationer och människorättsövergrepp sedan 1969, och det verkar som vi är långt ifrån färdiga med den saken, säger John Jonga, katolsk präst i Nduga, till The Jakarta Post.

"Act of Free Choice"

2019 innebär att det gått 50 år sedan FN svek det västpapuanska folket. Det var då, 1969, som FN:s första avkoloniseringsmission i västra Nya Guinea genomfördes.

Planetens näst största ö var länge uppdelad mellan

Australien i öst och Nederländerna i väst. Men 1960-talet var avkoloniseringsens stora årtionde och västmakter kunde inte längre upprätthålla sin koloniala närvaro med hedern i behåll - i öst förbereddes självständighet för vad som i dag är Papua Nya Guinea och i väst var grunden lagd för en annan självständig nation: Västpapua.

Nederländerna hade i kölvattnet av andra världskrigets slut tvingats ge upp sin indonesiska koloni och Indonesiens förste president Sukarno var inte sen med att se möjligheter och fördelar i att integrera västra Nya Guinea i den nybildade nationsarkipelagen.

En olaglig annektering sjösattes redan 1962 men situationen urartade fyra år senare, då Sukarno hade störtats i en statskupp och general Suharto - en av 1900-

Ursprungsfolk i Nduga. Foto: Survival International

talets mest brutala diktatorer - hade övertagit presidentposten.

Medan västra Nyas Guineas framtid förblev ett frågetecken sålde Indonesien ändå ut rikliga naturresurser som guld, koppar och silver till västerländska gruvbolag samtidigt som ett handfallet FN gav sig i kast med sitt - skulle det visa sig misslyckade - avkoloniseringsuppdrag.

FN godkände Indonesiens upplägg där 1 025 västpapuanska män röstade för eller emot indonesisk integration, ett rådslag som kallades "Act of Free Choice", en omröstning som landade i unisont stöd för att göra Västpapua till en del av Indonesien. Hoten från indonesisk militär hade föregått omröstningen, men FN godkände den farsartade utvecklingen:

- Allt var en enda stor skönmålning. Stämningen inom FN var att få det här ur världen så snabbt som möjligt, ingen ägnade någon tanke åt att en miljon människor fick sina grundläggande mänskligheter nedtrampade, har Chakravarty Narasimhan, FN:s eget sändebud i avkoloniseringsprocessen, erkänt i efterhand.

Storskalig plundring i stängd värld

Samtidigt som dörren öppnades på vid gavel för utländska gruvintressen och migranter från Java och Sumatra, vilka i Västpapua utlovades tillgång till mark, gick dörren i baklås för utländska människorättsorganisationer och oberoende journalister.

Skövling av regnskog, fördrivning av ursprungsfolk och armébekämpning av ett växande men illa beväpnat uppror pågick ostört. Särskilt tyst var kritiken från USA och Europa. Under tiden som Indonesiens militära repression trappades upp i Västpapua och Östtimor fördjupade Sverige sina ekonomiska och militära band till Suhartoregimen.

Våren 1984 besökte den socialdemokratiska finansministern Kjell-Olof Feldt Suharto samtidigt som vapenproducenten Bofors säkrade vapenorder till den krigande önationen.

”Det finns exempel på västpapuaner som har tillfångatagits och slängts ut från helikoptrar, strypta eller dränkta innan de stoppades i plastsäckar. Gravida kvinnor dödades med bajonetter. Fångar tvingades gräva sina egna gravar innan de dödades”, skriver fotojournalisten Peter Bang i Papua Blood.

Sociala medier gör konflikten synlig

Den mediala revolutionen där sociala medieplattformar numera utgör en allt större och viktigare informationsbrunn har inte undgått Västpapua. Snarare har delningen av foton, videor och vittnesmål för alltid dragit ut konflikten och Indonesiens behandling av Västpapas ekologi, civila och politiska motståndare i ljuset.

”Omvärlden kan omöjligt fortsätta blunda för vad som händer i Västpapua”, skriver fotojournalisten Ben Bohane i Journal of Political Risk.

Men konfliktens offer har likväl talat för döva västerländska öron.

Därför har västpapuanska självständighetsrörelser skiftat regionalt fokus och åtnjuter i dagsläget ett växande stöd bland andra stillahavsnationer som Salomonöarna och Vanuatu.

Och Kina.

Men Kinas politiska baktankar är svårlästa: dels är Peking måna att vidhålla stabila relationer med centralregeringen i Jakarta i ett läge då Moskva utökat sin närvaro i Sydostasien och en alltmer konservativ regering i Canberra förespråkar gruvetableringar i bland annat Papua Nya Guineas autonoma region Bougainville.

Indonesiens fortsatta ekonomiska stabilitet står i flera avseenden och faller med Grasberggruvan i Västpapua. Och gruvbolaget Freeport McMoRan.

Bolagets betydelse för den indonesiska staten ska inte underskattas: i decennier har inkomsterna från guld-

och koppargruvan stått för en av Indonesiens viktigaste skatteintäkter och är den klart dominerande näringen på Västpapua. Bara i Indonesien och Västpapua är 24 000 anställda knutna till gruvbolaget eller deras underleverantörer. Att den indonesiska staten nu tar över huvudägarskapet - 51 procent - av gruvan innebär nya utmaningar eftersom Freeport McMoRan på sikt väntas minska sin närvaro i Västpapua, varför infrastruktur och satsning på andra industrier ses som ett måste för att backa upp den lukrativa gruvdriften.

Sedan Joko Widodos tillträde som president 2014 är det uttryckliga politiska målet att förbättra situationen för mänskliga rättigheter i Västpapua. Löften som många, och särskilt efter den senaste tidens våldsamma utveckling, ser som luftslopp och rena lögner. En blick i den i år 50 år långa ockupationens backspegel ger västpapuaner viss rätt till misstro gentemot den politiska makten i Jakarta. I nuläget är regeringens och den växande indonesiska marknadens mål att bättre utnyttja Västpapas potential, något som kräver infrastruktur och mark.

”Trans-Papua”-projektet kommer i slutändan att förvandla Västpapua till ett asfalterat spindelnät längs vilket gruvbolag, palmoljebolag och agribusiness-investerare kan flytta fram sina positioner i en av planetens verkligt sista icke-utforskade regioner. I potten finns, menar president Widodo, jobb, infrastruktur och utveckling till en ekonomiskt underutvecklad och fattig region - på spel sätts hela ekologiska system, unika växt- och djurarter och ursprungsfolk, varav många ännu icke-kontaktade.

”Västpapuaner upplever att de ska vara tacksamma för de nya vägarna, men de räds militariseringen som kommer med den, icke-papuanska migranter som får dominerande roller och utvinningsindustrier som kommer som brev på posten”, säger Selwyn Moran, social aktivist och bosatt i sydöstra Västpapua, till Yale Environment 360.

Survival International, en människorättsorganisation med fokus på ursprungsfolks rättigheter, drar samma slutsats av Indonesiens ”utvecklingspolitik” där vägar och elektrifiering av ekologiskt svårtillgängliga zoner per automatik stavas jobb och fattigdomsbekämpning:

- De överenskommelser som indonesiska staten har träffat med västpapuanska småskaliga bönder om markköp har helt baserats på manipulation och landgrabbing eftersom bönderna inte insett eller förstått vad det var de undertecknade för slags avtal, säger seniorforskaren vid Survival International.

Mänskliga rättigheter - fortsatt bristvara

Den indonesiska människorättsorganisationen KontraS har kartlagt president Joko Widodos MR-politik - och är allt annat än imponerade.

”Det finns inget som pekar på någon förbättring under Widodos styre”, konstaterar KontraS och pekar

svarare på en fortsatt degradering av läget i den ockuperade halvan av Nya Guinea.

Mellan 2010 och 2018 har 70 dödsfall kunnat knytas till säkerhetsstyrkor som opererat straffritt. Därtill bäddar markkonflikter mellan ursprungsfolk och jordbruksaktörer och gruvbolag för en alltmer prekär situation för civila.

Den indonesiska regeringen har slagit ifrån sig kritiken och pekat på att ansvaret vilar på fler axlar än de statliga, ett argument som föll platt då samma slutsats dras av Amnesty International och då, mitt under pågående väpnad konflikt i Nduga, en video av polisbrutalitet och tortyr spreds av människorättsjuristen Veronica Koman, baserad i Jakarta.

På videon torteras och förödmjukas en ung man, gripen misstänkt för stöld av en mobiltelefon, samtidigt som indonesisk polis hånskrattar åt honom. Den unge mannen sitter på golvet, handfängslad och får till sin fasa en orm om halsen.

En FN-expertpanel har fördömt Indonesiens ”djupt rotade diskriminering och rasism” i Västpapua, och indonesiska myndigheter har officiellt bett om ursäkt och lovat sända de skyldiga på ”moralutbildning”, men i sak - och i praktiken - förblir mycket sig likt, menar Veronica Koman och pekar på att det enskilda fallet bara visar på systematisk förnedring och utbrett våldsbbruk som indonesisk polis utsätter västpapuaner för.

Istället för respekterade mänskliga rättigheter har lokala gräsrotsrörelser flaggat för en systematisk och dold militär upptrappning i Västpapua.

Utvecklingen ses som ett svar på fredliga självständighetsorganisationers mer organiserade verksamhet. En liknande utveckling - och militärt svar - skönjdes i Östtimor inför självständighetsomröstningen 1999. Och nu liksom då säger sig Indonesiens armé vara ”kompromisslösa” när det gäller självständighetsrörelsernas krav:

- De är inget eget land, endast ett folk bestående av kättare, sa säkerhetsminister Wiranto nyligen i en intervju med AP.

Wirantos ordval är i linje med den dialektik som genom åren fiskat strax under ytan i ett Indonesien som

ömsom hyllats för sin religiösa och kulturella pluralism, ömsom kritiserats för sin brutala framfart mot västpapuaner och, tidigare, timoreser.

Oklar horisont

30 000 internflyktingar, sammanlagt ett 50-tal dödsfall och pågående väpnade strider mellan gerilla och armé, allt med dörren stängd till omvärlden.

Samtidigt gör sig Indonesien redo för att gå till valurnorna och välja ny president. Joko Widodo hoppas på en andra mandatperiod men på vägen står bland annat Prabowo Subianto, tidigare gift med Suhartos dotter och tidigare högt uppsatt militärchef.

Hårda nypor mot ”terrorister” är ett säkert framgångsrecept och fastän konflikten i Västpapua inte nämnts en enda gång under de tv-sända presidentkandidatsdebatterna blir allt frekventare protester till stöd för ett fritt Västpapua, organiserade av indoneser, ett bevis på att chockvågorna från den senaste våldsvågen har färdats långt fjärran krigsskådeplatsen i Nduga.

På plats i de västpapuanska högländerna klyvs tystnaden då och då av eldgivning:

- Nduga liknar ett land där arméns hemliga uppdrag fördriver småskaliga jordbrukare för att dra nya vägar och utvinna Ndugas guldreserver, säger baptistprästen Ita Purom Wakhu till Syre Global.

Veronica Koman, som spred den omtalade tortyrvideon av den unge gripne mannen med ormen om halsen, ser en oviss framtid där krigsbrott förblir outredda och där unga västpapuaner inte finner skäl att hoppas på någon politisk gryning efter den rådande våldsamma natten. Den här sortens militära aktioner tjänar bara en sak, säger hon till Syre Global:

- Den eviga konflikten. Tusentals barn åser den väpnade utvecklingen och konflikten följder och kan mycket väl ingå i morgondagens befrielsearmé. På så sätt förlängs våldscykeln, men det är den vi måste sätta stopp för.

Klas Lundström

Först publicerad i tidningen *Syre Global* 2019-04-11.

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.